

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ
НАУКОВА ЛАБОРАТОРІЯ «ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ ВИХОВАТЕЛІВ»
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ, ДОКТОРАНТІВ І
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

**«ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ОСВІТИ:
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІРИ»**

збірник наукових статей

Одеса
Букаєв Вадим Вікторович
2025

УДК 37.014.5:005.941(4+477)

3-13

Рекомендовано до друку Вченою Радою
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол № 4 від 30.10.2025 року)

Наукові статті друкуються в авторському варіанті

Забезпечення сталого розвитку освіти: європейський
3-13 та національний виміри : збірн. наук. статей.
Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. 144 с.

УДК 37.014.5:005.941(4+477)

©ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

*Олексій Анатолійович Листопад,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної педагогіки,
Лілія Олександрівна Болек,
здобувачка освітнього ступеня магістра,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса*

ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ В ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ УЯВЛЕНЬ ПРО МИНУЛЕ ПРЕДМЕТНОГО СВІТУ

Світ, що оточує дитину дошкільного віку, надзвичайно різноманітний і наповнений безліччю предметів, кожен з яких має не лише утилітарне, функціональне призначення, а й власну символіку та унікальну історію. Усвідомлення цього багатогарного змісту предметного світу є важливою умовою формування у дитини первинних уявлень про історичний розвиток людства, його культурні традиції та спадщину. Залучення дітей дошкільного віку до пізнання минулого через ознайомлення з предметами побуту, елементами народного мистецтва чи старовинними іграшками сприяє формуванню основ історичного мислення, розвитку пізнавального інтересу, а також вихованню емоційно-ціннісного ставлення до культурних надбань попередніх поколінь.

Особливості пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку зумовлені специфікою їхнього мислення, яке має наочно-образний та наочно-діяльнісний характер [1]. У цьому віці абстрактні поняття часу, історії, історичної дистанції («давності») залишаються складними для осмислення. Дитина ще не володіє достатніми когнітивними ресурсами для самостійного уявлення того, як жили люди сто чи двісті років тому. Проте вона здатна сприймати історичне минуле через предмети-«свідки» епохи, які збереглися до сьогодні і з якими можна здійснювати безпосередню взаємодію, що може бути старовинний посуд, вишиваний рушник, дерев'яна іграшка, ліхтар або будь-які інші артефакти матеріальної культури, які мають пізнавальне й виховне значення.

Важливим педагогічним інструментом у цьому контексті виступають творчі завдання, які надають змогу не лише повідомляти дитині нові знання, а й занурювати її у процес активного осмислення інформації, інтегруючи її з власним досвідом і емоційними враженнями [3]. Саме через творчу діяльність відбувається глибше занурення у зміст предмета, формується емоційно забарвлене ставлення до нього та розвивається здатність бачити за окремим артефактом ширший культурно-історичний

контекст [2] Таким чином, організація творчих завдань, спрямованих на досягнення історії предметного світу, є ефективним засобом розвитку в дітей дошкільного віку когнітивної активності, образного мислення, історичної уяви та емоційно-ціннісного ставлення до культурної спадщини [5].

Творча діяльність для дітей дошкільного віку виступає природним і водночас універсальним способом пізнання навколишнього світу [4]. Саме через художньо-продуктивні види діяльності (малювання, ліплення, аплікацію, конструювання, ігри-драматизації) дитина отримує можливість активно інтегрувати нові знання з особистим досвідом, опановуючи не лише інформаційний, а й емоційно-ціннісний її вимір. Так, ознайомившись із певними відомостями про предмети культурної спадщини (наприклад, старовинний глечик), дитина може відтворити його у власному художньому продукті – виліпити з глини чи відобразити у малюнку. У цьому процесі вона застосовує здобуті знання на практиці, що сприяє їх осмисленню та закріпленню. Водночас розвивається уява та образне мислення: створюючи власний «старовинний» предмет, дитина дошкільного віку здійснює уявну мандрівку в минуле, реконструюючи образи людей, які могли користуватися цим предметом, та способи його застосування у побуті.

Важливим результатом творчої діяльності є формування емоційно-позитивного ставлення до отриманої інформації. Власноруч виготовлений виріб набуває для дитини особистісної цінності, викликає емоційний відгук, що підсилює мотивацію до подальшого пізнання й забезпечує глибше засвоєння матеріалу. Крім того, робота з різними матеріалами сприяє розвитку дрібної моторики, що, у свою чергу, має прямий зв'язок із формуванням мовленнєвих навичок. Обговорення процесу та результату творчої діяльності стимулює мовленнєву активність дитини, формує здатність до елементарної рефлексії та розвитку комунікативних умінь. Отже, творча діяльність у дошкільному віці виконує комплексну функцію: вона є не лише засобом пізнання та закріплення знань, а й потужним чинником розвитку уяви, мислення, мовлення та емоційно-ціннісної сфери дитини, забезпечуючи гармонійний розвиток її особистості.

Види творчих завдань для формування уявлень про минуле предметного світу: продуктивна діяльність; конструювання та моделювання; гра-драматизація та сюжетно-рольова гра.

Продуктивна діяльність дітей дошкільного віку (малювання, ліплення, аплікація) є важливим засобом залучення їх до пізнання культурної спадщини та формування початкових історико-культурних уявлень. Такі види діяльності спрямовані не лише на розвиток художніх умінь і навичок, а й на поглиблення знань про предметний світ минулого, закріплення вражень від ознайомлення з автентичними речами чи їх зображеннями, а також на формування емоційно-ціннісного ставлення до традицій і культури власного народу. Наприклад, завдання «Намалюй, як

виглядала стара скриня» сприяє розвитку здатності дитини відтворювати побачене у графічній формі, формує навички спостережливості, уваги до деталей, а також допомагає закріпити знання про побутові речі минулого. Завдання «Зліпи старовинну посудину» (з глини або пластиліну, імітуючи форми глечиків, макітр чи кухлів) забезпечує перенесення отриманих знань у практичну діяльність, формує просторово-образне мислення та знайомить дитину з естетичними особливостями народної кераміки.

Створення орнаменту у завданні «Створи візерунок, як на бабусиному рушнику» актуалізує знання дітей про декоративно-прикладне мистецтво, знайомить з елементами традиційної вишивки, виховує інтерес і повагу до народних ремесел. Завдання з аплікації «Іграшки наших прадідів» передбачає відтворення образів традиційних дитячих іграшок (пташок, коней, ляльок), що дозволяє розкрити дітям символічний зміст народних виробів, їхню культурну та виховну роль у житті попередніх поколінь. Отже, продуктивні види діяльності, засновані на ознайомленні з предметами матеріальної культури минулого, сприяють розвитку творчих здібностей дітей, формуванню у них уявлень про історичну спадкоємність поколінь, активізують пізнавальну та емоційно-ціннісну сферу. Вони виступають ефективним засобом інтеграції знань з історії, етнографії та мистецтва у практичну діяльність дошкільників.

Конструювання та моделювання в освітньому процесі закладу дошкільної освіти є важливими засобами розвитку пізнавальної активності, просторово-образного мислення та креативності дітей. Залучення дітей дошкільного віку до створення моделей предметів та явищ минулого дає змогу не лише розширити їхні знання про історичну спадщину, а й сформувати цілісне уявлення про побут, культуру й технічні досягнення попередніх поколінь. Так, побудова моделі старого помешкання (з конструктора, картонних коробок, гілочок та інших матеріалів) сприяє розвитку вміння співвідносити реальні архітектурні форми з їх відтворенням у мініатюрі. Обговорення з дітьми відмінностей такого житла від сучасного формує початкові уявлення про еволюцію архітектури, умови життя людей у різні історичні періоди та залежність побуту від природних і соціальних чинників.

Створення «музею» старовинних речей має особливу педагогічну цінність, адже поєднує практичну діяльність дітей з елементами дослідницької та ігрової активності. У ньому можуть бути представлені як дитячі моделі, виготовлені власноруч (наприклад, з картону, глини чи пластиліну), так і справжні, безпечні предмети побуту, принесені з дому: праскова качалка, дерев'яна ложка, глечик тощо. Така форма діяльності активізує пізнавальний інтерес, сприяє усвідомленню значущості предметів як носіїв культурної пам'яті, а також розвиває комунікативні навички під час обговорення експонатів.

Конструювання моделей старовинного транспорту (наприклад, човна з вологих гілочок чи воза з коробок) створює умови для ознайомлення дітей з історією технічного прогресу та народними способами пересування. Виконуючи такі завдання, діти дошкільного віку вчаться планувати власну діяльність, добирати матеріали відповідно до конструктивних особливостей моделі, застосовувати творчий підхід у процесі вирішення практичних завдань. Отже, конструювання та моделювання у дошкільному віці виступають не лише засобом розвитку технічної та художньо-творчої компетентності, але й ефективним інструментом інтеграції знань з історії, етнографії та природознавства. Вони формують у дітей уміння бачити взаємозв'язок між минулим і сучасністю, виховують інтерес до культурної спадщини та сприяють розвитку дослідницької і комунікативної активності.

Гра-драматизація та сюжетно-рольова гра у дошкільному віці є потужними засобами соціалізації, розвитку комунікативних навичок і формування уявлень про навколишній світ. У контексті ознайомлення дітей із культурною спадщиною вони набувають особливої педагогічної цінності, оскільки забезпечують емоційно насичене та практично орієнтоване занурення у світ минулого. Сюжетно-рольова гра «Як жили люди давним-давно» створює умови для відтворення дітьми елементів побуту предків через рольові дії та використання символічних атрибутів. Діти, переодягнені в елементи народного костюму (як справжні, так і виготовлені з паперу чи тканини), застосовують створені власноруч «старовинні» предмети, що надає грі більшої реалістичності та сприяє формуванню ціннісного ставлення до матеріальної культури. У грі діти можуть імітувати «приготування їжі» в макітрі чи «прання» на прасковальному валику, відтворюючи звичні для минулого трудові дії. Такі ігрові ситуації дозволяють дошкільникам осмислити відмінності між минулим і сучасним, усвідомити роль предметів побуту у житті людей та їх символічне значення.

Особливе значення має інсценізація казок, легенд і оповідань, подій яких відбуваються у минулі часи. Вона дає змогу дітям не лише розігравати дії персонажів, але й емоційно переживати зміст твору, асоціювати себе з героями, засвоювати морально-етичні цінності, закладені в усній народній творчості. У процесі такої діяльності розвивається мовлення, пам'ять, уява, художньо-образне мислення, а також формується емоційно-ціннісне ставлення до традицій та культурних надбань свого народу. Отже, гра-драматизація та сюжетно-рольова гра, що ґрунтуються на відтворенні елементів минулого, є ефективними засобами інтеграції пізнавального, емоційного та практичного досвіду дошкільників. Вони сприяють формуванню первинних уявлень про історичне минуле, розвитку творчих здібностей, комунікативної активності та вихованню інтересу до культурної спадщини.

Творчі завдання є потужним та незамінним засобом у процесі формування у дітей дошкільного віку первинних уявлень про минуле предметного світу. Вони переводять абстрактні поняття «давнина», «історія», «минуле» у конкретну, зрозумілу для дитини площину практичної діяльності. Через творчість дитина не пасивно сприймає інформацію, а стає активним дослідником, митцем і творцем. Таке навчання пробуджує у малятах інтерес до історії рідного краю, повагу до праці та культури предків, формує основи національної самосвідомості та зв'язок поколінь.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку : становлення фахівця в умовах навчання. Київ : Світич, 2006. 304с.
2. Листопад О. Творчі прояви дітей раннього віку. *Вісник Інституту розвитку дитини. Серія : Філософія, педагогіка, психологія : Збірник наукових праць*. Київ, 2011. Вип. 17. С. 59 – 64.
3. Листопад О. А. Педагогічний супровід розвитку творчих здібностей старших дошкільників засобами педагогіки творчості. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: збірник наукових праць* / Ред. кол.: Н. В. Гузій (відп. ред.). Вип 15 (25). Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. С. 196–200.
4. Листопад О. А. Творчі завдання як засіб розвитку творчих здібностей старших дошкільників *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія «Педагогіка. Соціальна робота*. 2011 № 23, С. 78–81.
5. Листопад О. А. Теоретичні засади типології системи навчальних завдань у процесі формування професійно-творчого потенціалу майбутніх педагогів дошкільної освіти. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Випуск 66. Херсон: ХДУ, 2014. С. 354–360.

Наукове видання

**«ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ОСВІТИ:
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІРИ»**

збірник наукових статей

Підп. до друку 30.10.2025. Формат 60х90/16. Папір офсетний.
Гарн. «Times» Друк цифровий. Ум. друк. арк. 8,4.
Наклад 300 пр.
Видавець Букаєв Вадим Вікторович
вул. Пантелеймонівська 34, м. Одеса, 65012.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2783 від 02.03.2007 р.
Тел. 0949464393, 0487431393 email - 7431393@gmail.com